

FRANCOUZSKÁ VOJENSKÁ MISE A POČÁTKY ČESKOSLOVENSKÉHO MYŠLENÍ O VÁLCE

STANISLAV POLNAR

In the presented paper, the author describes the development of Czechoslovakian military thinking. It was influenced by the officers of French Military Mission in the Czechoslovakia. This body formed domestic operational preparations for next war. In this process, French strategical interests were mostly preferred. The Czechoslovakian military experts did not have much space for their original inventions, which were based on internal experience. Despite of this fact, French help for the Czechoslovakian defensive capacity is indisputable.

Key words: Czechoslovakian army; French Military Mission; military thinking; operational planning; defence system.

Úvod

V období po ukončení bojů I. světové války ovlivňovala domácí vojenskou politiku a myšlení v první řadě Francie, která těžila ze svého tvrdě zaplaceného vítězství. Francouzská vojenská mise v Československu plnila úkoly jednak v rovině teoretické a poradní, a navíc se podílela i na praktickém řízení nově vznikající československé branné moci. Právě ona se stala zdrojem základů vojenského a strategického myšlení, přičemž samotná výstavba naší mladé armády vycházela z práce domácích důstojníků. Z dnešního úhlu pohledu lze jen obtížně určit, zda francouzské vlivy na československé vojenské myšlení měly oficiální základ nebo vycházely z postavení Francie jako hlavního spojence a vítěze ve světové válce. Zřejmě převažovala přesvědčivost francouzských zkušeností a doktrinálních stanovisek. Holé texty dobových dokumentů jsou při vymezení postavení Francouzů poměrně stručné a na první pohled cizí vlivy přespříliš nezdůrazňují. To platí zejména o dohodě mezi francouzskou a československou vládou o pravomocech mise v ČSR ze dne 26. ledna 1919. Francouzská vojenská mise měla našemu ministru národní obrany pomáhat s organizací a výcvikem československého vojska. Ve zmíněném rámci se jednalo především o výstavbu samotného ministerstva jako ústředního orgánu správy státu pro oblast vojenství a o zřízení generálního štábu armády spolu se založením školských zařízení pro štábní výuku, vzdělávání důstojníků a učilišť pro všechny druhy zbraní.¹ Ze statutu francouzské vojenské mise v ČSR z 28. prosince 1925 vzbuzuje pozornost v první řadě jeho čtvrtý článek, dle něhož měl její náčelník velmi nevýrazné postavení. V jeho působnosti bylo sdělovat ministru národní obrany nebo náčelníkovi generálního štábu své stanovisko k základním otázkám výcviku a organizace československé branné moci za míru i války. Pro plnění této poradní funkce náleželo k jeho povinnostem osobně dohlížet nad vzdělávacím procesem a výcvikem. Pro podporu

¹ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek I. Dok. 3. Dohoda mezi francouzskou a československou vládou o pravomocech Francouzské vojenské mise v Československé republice. Praha 1999, s. 79.*

tohoto hlavního úkolu měl navštěvovat dle potřeby všechny složky armády.² Formálně členové mise nestáli v nadřazeném či podřazeném postavení vůči žádnému československému důstojníkovi. Francouzský vliv na domácí myšlení byl však mnohem silnější, než lze soudit na základě obecné a suché mluvy dobových dokumentů.

Otázka působení francouzské vojenské mise byla dosud v nejnovějším historickém bádání zpracována zejména z hlediska edičního počínu Vojenského historického ústavu Praha, jehož obsah 1500 stran v sedmi svazcích³ editoval Radko Břach. Předkládaná studie se o tento pramen opírá, stejně jako o další již publikované texty téhož autora. Z hlediska povahy použitých zdrojů se autor soustředil zejména na rozbor uvedené pramenné základny, kterou se pokusil vhodně doplnit vzpomínkami jednoho z prvních domácích organizátorů československé branné moci, podplukovníka Rudolfa Kalhouse. Pozornosti se však uvedené problematice dostalo v české historiografii v různých podobách již od devadesátých let a to z různých úhlů pohledu.⁴

Francouzské odborné vlivy a operační plánování

Na domácí koncepci vojenských praktiků i teoretiků vojenství mělo mimořádný vliv i budování rezortního školství, o něž se francouzští spojenci zasloužili zcela mimořádným a lze říci i nenahraditelným způsobem. V prvé řadě se jednalo o odborné vzdělávání vyšších velitelů a štábních důstojníků. V praxi tak docházelo k profesní výstavbě mladé armády dle francouzské vojenské doktríny, a tím též k prosazování geopolitických a strategických zájmů Francie v mladé ČSR a celém střeoevropském prostoru. Ten měl plnit důležitou funkci nárazníkového pásma před možnou a do značné míry očekávanou expanzí sovětského Ruska do této geografické oblasti. Výrazem a pojistkou těchto zájmů se ostatně stalo i personální obsazení nejvyšších velících funkcí v československé branné moci, jež zaujali od února 1919 generál Maurice Pellé a od roku 1920 generál Eugène Mittelhauser. Toto poněkud nesamostatné postavení hlavního štábu československé armády trvalo až do konce roku 1925.⁵ Z hlediska již zmíněného odborného vojenského školství stojí za připomenutí od září roku 1919 probíhající kurzy pro výchovu důstojníků generálního štábu a zahájení výuky na Válečné škole v Praze dne 1. listopadu 1921. Francouzské vlivy na myšlení nové generace československých vojáků a velitelů nelze charakterizovat jinak, než jako výrazné a pro prostředí I. československé republiky typické.

V únoru 1934 se na stránkách odborného časopisu Vojenské rozhledy vzpomínalo patnácti let činnosti francouzské vojenské mise, a to z pohledu našich vojenských odborníků. Úspěch francouzské vojenské pomoci byl charakterizován jako značný a výjimečný. Domácí pohled oceňoval snahu Francouzů přiblížit se každodennímu životu v mladém Československu, poznání domácí mentality a vůbec přizpůsobení se novému prostředí. Důstojníci vojenské mise se učili češtinu, aby se svými československými protějšky hovořili jejich mateřským jazykem a také v tomto jazyce rozvíjeli odborné úvahy. Francouzští generálové v tomto ohledu postupovali vůči

² Tamtéž, s. 112.

³ Postupně vydáno v letech 1999–2014.

⁴ Jmenujme například BŘACH, R. *Generál Maurice Pellé: první náčelník hlavního štábu čs. branné moci*, Praha 2007; HOFMAN, P. *Mezinárodní konference „Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939“*. Historie a vojenství 2, 1999; NĚMEČEK, J. *Francouzská vojenská mise v ČSR*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4. Praha 2015; SLÁDEK, Z. *Malá dohoda 1919–1938: její hospodářské, politické a vojenské komponenty*, Praha 2000; STRAKA, K. *Francie a Československo 1914–1945: léta nadějí, zkázy a bojů na společných frontách*, Praha 2011.

⁵ VONDRÁŠEK, V. – CHRASTIL, S. – NĚMEC, P.: *Příprava vyšších velitelů a štábních důstojníků v čs. armádě v letech 1918–1993*. Brno 1997, s. 10.

podřízeným velmi nesmlouvavě a bez znalosti našeho prostředí si nedovedli představit výchovu mladého velitelského sboru. Zvláštního ocenění se dostalo právě přínosu pro československé vojenské školství. Z našeho pohledu se oceňoval v první řadě francouzský sklon k individualismu, jenž ve svých důsledcích vedl k odhledu od možné schematičnosti při velitelské práci. Individualita velitele v něm měla vypěstovat úplnou osobní odpovědnost za všech situací na jakýchkoliv stupních velení. K dalším projevům se počítala stálost a setrvání na vlastním rozhodnutí za všech okolností, pružnost velení a profesní oddanost celých štábů a jejich příslušníků svým nadřízeným. Uvedené přístupy z československého pohledu nedílně formovaly tvorbu všech vnitřních předpisů branné moci a zásadní organizační kroky v rámci její výstavby.⁶ Vstřícný přístup francouzských vojenských představitelů lze do značné míry považovat za účelový. V neveřejných dokumentech Generálního štábu francouzské armády, jež jsou datovány do roku 1920, se zcela nezakrytě uvádějí důvody pomoci československé armádě. Spojenci v čele s Francií považovali ČSR za východisko své střeoevropské politiky a nástupišť vojenských operací v mezinárodních konfliktech. Od naší republiky se neočekávala neutralita, ale naopak rozhodná podpora dohodových mocností a jejich politických a vojenských cílů. Doslovně se francouzská strana vyjadřovala tak, že její vojenská mise vykovala československou armádu ve svůj mocenský nástroj. A vojensko-politické plány Francie v poválečné Evropě vyžadovaly, aby československá armáda mohla vždy na jejich konkrétní prosazení vystoupit. Pařížští politici si však zároveň velmi dobře uvědomovali, jak jim postoje našich důstojníků a celé armády nedávají v tomto ohledu úplnou jistotu.⁷

Francouzští odborníci zamýšleli uvedených cílů dosáhnout vlastními vlivy a podněty, které se snažili dát rozvoji domácího operačního umění a plánování vojenských kampaní. Institucionální podmínky pro to měli více než vyhovující. Uvedeným úkolům se plně věnovalo v první řadě 3. oddělení francouzské vojenské mise na československém území. V jeho čele stál plukovník Rozet, který souběžně vykonával funkci vedoucího operačního oddělení hlavního štábu československé branné moci. Mezi lety 1919 a 1925 se stalo myšlenkovým centrem, v němž vznikala „domácí“ československá vojenská doktrína. Ve skutečnosti se jednalo o transformaci myšlenek francouzských generálů Pellého a Mittelhaussera do formy operačních studií a plánů. V těchto mezích se zde promýšlely různé modely příštích ozbrojených konfliktů, hledaly se cesty pro útočnou činnost z našeho státního území a připravovaly se různé varianty obrany. Není třeba pochybovat, že vliv domácího myšlení o válce nemohl být za dané situace určující, nicméně takové vlastní uvažování zde přítomno zajisté bylo. Nemělo však příliš možností, jak se uplatnit v oficiálním plánovacím procesu. Ten ovládla francouzská vojenská doktrína pevně vycházející ze zkušeností let 1914 až 1918. Zcela objektivně vzato nemohly francouzské vlivy převážet samy o sobě a musel zde působit i vliv československých politických a vládních míst. Plány válečných střetnutí se první řadě soustředily na zabezpečení našich hranic a sledování pohybu nepřátelských formací. Zároveň se počítalo s mobilizací mužstva a doplňování rámcových útvarů. Po soustředění jednotek již měly započít manévry dle podmínek přijatého útočného nebo obranného řešení. Z francouzského vojenského názvosloví se v české odborné terminologii ustálily pojmy ostraha a kryt hranic. Oba stavy vojskového zabezpečení československé hranice byly reálně vyhlášeny v průběhu mobilizačních opatření spjatých s mnichovskými událostmi roku 1938. Válečné studie a plány zakladatelského období let 1919 až 1920 lze po profesionální stránce hodnotit jako kvalitní práci vojenských specialistů. Nejsilnější vliv francouzských zájmů lze zřetelně

⁶ *Patnáct let francouzské vojenské mise*. Vojenské rozhledy 2, 1934, s. 121–122.

⁷ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů*. Svazek IV. Dok. 18. Praha 2009, s. 262–263.

vyčíst z jejich úvodních částí. Zde se stanovoval jejich vojenskopolitický (strategický) cíl, určení konkrétního nepřítele a prognóza nejpravděpodobnějšího chování dotčených států v těsném sousedství ČSR.⁸

Zvláště patrné to je hned u prvního textu z 25. května 1919.⁹ Tento útočný plán se jen velmi málo dotýkal československých státních zájmů. V kontextu doby se stal vojenskou reakcí na neochotu poraženého Německa přistoupit na podmínky návrhu mírové smlouvy. Francouzští vojenští plánovači počítali s reálnou možností obnovení německého nepřátelství a následných protiakcí. Československé armádní síly měly pro francouzské evropské zájmy provést útok po linii Cheb – Aš – Bayreuth o délce přibližně 55 kilometrů. K tomuto účelu se plánovalo použít jednu divizi v síle dvou brigád. V zájmu rychlosti zásahu se nepočítalo s podporu ve formě mobilizace československých záložníků. Navíc, veškeré jednotky naší branné moci byly v této době odesílány na Slovensko v rámci válečného střetu s Maďarskou republikou rad. Francouzská vojenská mise a její odborníci spoléhali na to, že československé jednotky projdou bez komplikací slabě zabezpečenými německými hranicemi a rychle Bayreuth obsadí, protože jeho obranu tvořil údajně pouze jediný prapor. Lze jen spekulovat, jak by proběhl protiútok německých sil na téměř nechráněné československé území, kdy úsek fronty o 150 kilometrech mezi hranicemi se Saskem a Bavorskem střežilo pouze 5 našich praporů o průměrném početním stavu 400 mužů. Smysl navrhovaného vpádu do Německa byl i v dobovém kontextu natolik zřejmý, že jeho studie postrádá jinak obligatorní vojenskopolitické zdůvodnění. třetí oddělení Francouzské vojenské mise projevilo podobné představy i v následném Plánu N₁ (Německo), který reagoval na německý odpor vůči plnění reparačních povinností počátkem roku 1921. V případě ozbrojeného konfliktu měly 4 československé divize a 2 brigády postupovat směrem na Bayreuth a Bamberg naproti dohodovým armádám postupujícím skrze údolí řeky Mohanu. Dle ještě více útočného plánu N₂ se měly československé síly pokusit o proniknutí údolím Labe až do prostoru kolem Drážďan a pokračovat ve směru na Berlín.¹⁰ Situace se nakonec uklidnila poté, co německá vláda počátkem května 1921 ustoupila pod hrozbou obsazení celého Porúří Spojenci. K reálnému nasazení našich vojsk tedy v tomto ohledu nedošlo. To však nikterak nezmenšuje úplnou podřízenost plánovaných operací velmocenským zájmům Paříže.

Francouzská vojenská mise vyměnila strategické potřeby obrany Československa za přípravu ozbrojené akce proti Německu s ústředním cílem vymoci z poraženého nepřítele finanční prostředky. Za poněkud zvláštní okolnost lze považovat skutečnost, že uvedený rozpor lze dovodit z jiných operačních plánů francouzské mise proti Berlínu, konkrétně Plánu A (Allemagne) z května roku 1920. Jeho pisatelem se stal plukovník Henri Edouard Rozet. Z hlediska organizace obrany československého státního území rozvíjel úvahy o pravděpodobnosti ozbrojeného konfliktu s naším německým severním sousedem. Takovou válku označil jednoznačně za nepravděpodobnou.¹¹ Za její jedinou reálnou příčinu označil vypuknutí nové světové války mezi velmocemi nebo mezistátní konflikt Německa s Francií. Válečný střet německo-československý považoval za možný až ve vzdálené budoucnosti za situace rovnováhy sil. Jinak řečeno, mělo se jednat o eventuální situaci německé remilitarizace s cílem získat opět nadvládu v Evropě. Československá agrese vůči Německu se považovala za téměř nepravděpodobnou. Naopak, německé útočné akce proti masarykovské republice mohly nastat na základě vícero různých příčin. Plukovník Rozet jmenoval například pomoc sudetským Němcům nebo součinností operace za

⁸ MAJOR, P. – KLUČINA, P. *Vojenské dějiny Československa. Díl III. (1918–1939)*. Praha 1987, s. 114.

⁹ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek IV. Dok. 1.* Praha 2009, s. 205.

¹⁰ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek IV. Dok. 16.* Praha 2009, s. 252.

¹¹ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek IV. Dok. 11.* Praha 2009, s. 235.

účelem pomoci Rakousku či Maďarsku. Z důvodu nepravděpodobnosti blízkého německého útoku se doporučovalo plánovat pouze základní prvky obrany pro česko-německou hranici v pozici možného válčiště, průnikové cesty, rozsah pravděpodobných nepřátelských manévřů nebo přirozené linie obrany. Ani odborníci Francouzské vojenské mise nemohli popřít obtížnou úlohu československé armády při hájení českého výběžku, který se podobal geografickému čtyřúhelníku. Ten ze tří stran obklopovalo právě Německo, což tvořilo strategickou nevýhodu od samého začátku možných nepřátelských akcí. Proti tomu francouzští plánovači navrhovali možnost čelního krytu k zajištění státních hranic a získání tolik potřebného času. V rámci něj by československé jednotky postupně napadaly německé vojenské kolony pronikající přes státní hranici. Doporučovalo se tedy budovat československou armádu jako vysoce mobilní a její operace založit na rychlém přemísťování vojsk pomocí železnice a nákladních vozidel.¹² Je složité pochopit, že tyto logické úvahy o obranných možnostech Československa rozvíjeli francouzští operační důstojníci současně s plány na útočné použití naší branné moci vůči Dohodě vzdorujícím Německu. A to za situace, kdy otevřeně přiznávali, že po eventuálním přechodu z obrany do ofenzivní operace za německými hranicemi nelze její průběh jakkoliv předvídat.

Podobné pochybnosti lze nabýt i na základě dalších dokumentů z francouzské provenience. Jedná se o plán „PH“ z měsíce prosince roku 1919, který rozvíjel možnost sladěného útoku Polska a Maďarska proti Československu. Šlo o plán značně složitý, který vycházel z předpokladu politické a vojenské izolace Československa. Bral v úvahu zhoršené československo-polské vztahy, které se vyhrtily po konfliktu o státní příslušnost Těšínska. Plán „PH“ byl nakonec zrušen v roce 1925 po urovnání našich vztahů s Polskem, kdy v dubnu téhož roku obě strany podepsaly varšavská ujednání o normalizaci vzájemných poměrů. Přes jeho časově omezenou platnost však vypovídá mnoho o postoji francouzských politiků a operačních důstojníků pražské mise ke spojenci, jehož armádu plánovali použít k protiněmeckým akcím. Přes neutěšené vztahy s Polskem plán předpokládal, že při československo-maďarském konfliktu Poláci zachovají neutralitu. Bez ohledu na reálnost takové situace plánovači Francouzské vojenské mise modelovali situaci, kdy by maďarská strana využila válečného střetu mezi Československem a Polskem a pokusila se znovu získat Slovensko. Ostatně, vystoupení Maďarska na straně československých nepřátel se dalo obecně předpokládat. Kombinovaný útok polských a maďarských sil byl hodnocen jako operace s velkou nadějí na úspěch a československou armádu by vmanévroval do kritické situace. Tíží francouzští operační důstojníci, kteří plánovali vyslat československé síly do Německa, doporučovali v rámci plánu „PH“ setrvání ve strategické obraně. Vedla je k tomu přítomnost trvalé maďarské hrozby z jihu a možnosti polského protivníka. V potaz se brala početní převaha polské armády za současného nedostatku významných či blízkých cílů na území Polska. Jaké východisko Francouzská vojenská mise v plánu navrhovala? Jednoduše žádné. Řešení měla nalézt výhradně československá diplomacie cestou navázání spojení se svými sousedy. Pomoc ze strany Německa či Rakouska nemohla být chápána jako realistická varianta a francouzský rukopisný originál plánu se určením možných koalic přirozeně vyhýbá. Nelze se tudíž nad textem zbavit neodbytných úvah, že anglo-francouzský postoj v mnichovské krizi roku 1938 nebyl pouhým vybočením z jinak pevných spojeneckých svazků vůči Československu. Zvláště tehdy, pokud plán „PH“ radil československé diplomacii, aby se kombinovanému útoku svých nepřátel jednoduše vyhnula.¹³

¹² *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek IV. Dok. 11.* Praha 2009, s. 235–236.

¹³ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek IV. Dok. 6.* Praha 2009, s. 219–220.

O tom, že 3. oddělení Francouzské vojenské mise plánovalo spíše v zájmu potřeb Paříže než Prahy, lze vyčíst i z jejího dokumentu, který rozvíjel obecné úvahy o postavení Československa ze strategického hlediska. Práce na něm proběhly s nejvyšší pravděpodobností v létě roku 1921, protože se v něm zmiňují i vojenské smlouvy uzavřené v rámci výstavby Malé dohody. Nepřekvapí tedy, pokud se důstojníci mise odvolávali ve svých úvahách až k Napoleonovi I. (1769–1821). Ten prohlásil, že kdo ovládá Čechy, ovládá i Moravu a střední Evropu.¹⁴ V jejich myšlení se jednalo o zjevný axiom, v jehož rámci rozvíjeli i úvahy o novém československém státě. Jeho základ viděli v Čechách s centrem v Praze. Své ofenzivní plány proti Německu rozvíjeli navzdory realistickému pohledu na mapu, který mohl vést pravděpodobně k jedinému možnému záměru. Strategická obrana Československa proti sousedům se i jim jevila jako obtížná. Důvody patřily k obecně známým skutečnostem – nepřátelsky naladěné státy, na hranicích nedostatek přírodních bariér, velmi protáhlé území a česká ústřední část obkličovaná ze tří stran. To všechno se přímo nabízelo k provedení nepřátelského neočekávaného přepadu. Co z těchto okolností vyvozovali francouzští stratégové? Nikoli překvapivě to, co evropské mocnosti donutily činit Československo v roce 1938, tedy ustupovat. Mluvou vojenských plánovačů se v případě náhlého útoku nepřátelských sil musela celá obrana opřít o kombinaci dvou činností. V první řadě se jednalo o stažení fronty z hranic na ohrožených místech. Poté, pokud to okolnosti dovolily, se mohlo uvažovat o přechodu k manévrové protiofenzivě. Ačkoli se z francouzské strany plánovalo použití československé branné moci proti Německu na jeho území, nevylučoval se všeobecný konflikt s Německem, Rakouskem a Maďarskem. Z hlediska českého jádra republiky by z našeho pohledu muselo dojít v první řadě k čistě obranným činnostem. Velmi pevný kryt Čech se v plánech musel zakládat na aktivních a odvetných opatřeních (těžké dělostřelectvo, stíhací a bombardovací letectvo) a ochranných činnostech (pozorovací a výzvědné letectvo). Podrobnosti měly určovat základní operační směrnice schválené vládou ČSR. Obecně lze konstatovat, že 3. oddělení Francouzské vojenské mise do značné míry zlehčovalo význam základních strategických podmínek, v nichž jsme zahájili vlastní samostatnou státní existenci. Upřednostňovalo napoleonský princip, dle něž výhody terénu nejsou tak důležité, jako je hodnota velení a kvalita armády. Dle francouzských analýz měla právě tato hodnota rozhodovat o konečném vítězství ve válce. To znamenalo budovat silnou československou armádu s vyspělým technickým základem a odborně připraveným velitelským sborem.¹⁵

Případ podplukovníka Rudolfa Kalhouse

Doktrína založená na francouzském vojenském myšlení nebyla doma přijímána dogmatically. Lze v tomto ohledu jmenovat výraznou osobnost československého vojenského myšlení podplukovníka Rudolfa Kalhouse, jenž považoval francouzské odborníky za nepřístupné jakékoliv diskuzi. Osobně prosazoval představu mobilní armády, která by byla vybudována na taktických principech pohyblivé války, a to na rozdíl od francouzských představ o přednosti pozicičního boje. Stojí za to poznamenat, že vojenské pojmy mobilní a ofenzivní nejsou totéž, stejně jako nejsou zaměnitelná přídavná jména poziciční a defenzivní. Jinak vyjádřeno, i obranu lze provádět vysoce mobilně. Kalhous se tyto a podobné myšlenky pokusil prosazovat na ministerstvu národní obrany, kde byl ještě v roce 1918 pověřen výstavbou vojenského odboru, který měl vytvářet základ československého hlavního štábu. Nebezpečnou strategickou polohu Československa nechtěl

¹⁴ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek IV. Dok. 25. Praha 2009, s. 288.*

¹⁵ *Francouzská vojenská mise v Československu 1919–1939. Edice dokumentů. Svazek IV. Dok. 25. Praha 2009, s. 286.*

řešit rozmístěním armády na hranicích, kde jednotlivé hraničářské prapory stály velmi daleko vedle sebe a o pevném krytu nemohlo být ani řeči. Místo francouzských plánů stála Kalhousova koncepce armády schopné rychlých a dlouhých přesunů, jež ji předurčovaly k úderům proti nepřátelským ozbrojeným silám. Místo trpné poziční obrany hranic se československé branná moc měla pokoušet třeba i za cenu preventivních úderů vyřadit jednotlivé protivníky z boje a zabránit tak přečíslení ze strany spojených vojsk nepřátelských států. Takováto silná a rozčleňená armáda se mohla stát i zárukou pro spojení a jejich možný zásah v československý prospěch.¹⁶

Z jeho osudů lze do značné míry vyvodit i zobecnění o tom, jak nevítání mohou být samostatně myslící domácí odborníci a jak jejich profesní dráhu mohou ovlivňovat různí českoslovenští „spojenci“. Jeho neveselý úděl totiž museli po roce 1948 nedobrovolně sdílet i mnozí domácí vojenští stratégové a plánovači, kteří dostatečně nereflektovali sovětské zájmy a z východu přicházející teoretické názory. Nicméně, vraťme se k výrazné postavě Rudolfa Kalhousa. Na něm lze velmi přesvědčivě ukázat, jaké složité postavení v armádě I. republiky měli schopní čeští důstojníci, kteří svou služební dráhu začínali před rokem 1914 jako příslušníci rakousko-uherského vojska. To jim mohlo dodávat a také často dodávalo před francouzskými spojenci příděch jisté politické nespolehlivosti. Právě oni odvedli kvalitní odbornou práci při budování československé branné moci, ač pochvalu za to, a to i před domácí politickou reprezentací, často sklízeli především u nás působící Francouzi. Ti prosazovali zájmy své země, avšak často neznali potřeby konkrétní organizace československé armády či dosah a význam našich domácích obranných opatření. Francouzská vojenská mise disponovala formálně poradní funkcí, ale odpovědnost za konkrétní kroky při budování obrany státu ležela z větší části na bedrech našich vojenských specialistů. Francouzi však měli daleko silnější vliv na odborném poli též díky popsané situaci při budování československého vojenského školství. Již bylo řečeno, jak se rozcházel francouzské představy o poziční zákopové válce s Kalhousovou představou pohyblivé, byť přesto k obraně republiky určené armády. Dalším jablkem sváru mezi generálem Pellém a rázným československým podplukovníkem se stala objednávka nových tanků v řádu několika desítek milionů tehdejších korun československých. Spolu se sporem o délku presenční služby to nakonec vedlo ke Kalhousově rezignaci na funkci přednosta organizačního oddělení československého generálního štábu.¹⁷

Nástroj k postihu toho, kdo kritizoval skutečnost, že naše armáda byla fakticky organizována na cizinci na základě překonané doktríny poziční války, se již v minulosti osvědčil. Stal se jím častý prostředek eliminace odlišných názorů v ozbrojených silách, tedy služební hodnocení nadřízeným. Generál Pellé uvedl do záznamního listu podplukovníka Kalhousa v listopadu 1920 přesně následující: „Důstojník velmi pilný a vážný, avšak náchylný k omylům úsudku a mající příliš velkou sebedůvěru. Nemá v jistých věcech přesných vědomostí, nutných pro náčelníka organizačního oddělení; váže se velmi lehce na mínění důstojníků sobě podřízených. Úhrnem: dobrý důstojník generálního štábu, ale potřebuje dohánění.“¹⁸ Přičemž v únoru téhož roku vyzněl hodnotitelův závěr v záznamním listě v tom smyslu, že hodnocený řídí důstojníky svého oddělení rázně a je velmi schopný k vedení podřízených. Na tyto a další nesrovnalosti podplukovník Kalhous reagoval v lednu 1921 stížností, kterou adresoval ministrovi národní obrany a, aniž by vyčekával závěru celého uměle vytvořeného sporu, odešel ze služeb ministerstva do civilního

¹⁶ BŘACH, R. *Úvahy představitelů francouzské vojenské mise z let 1919–1925 o úloze Československa v různých variantách konfliktu*. Historie a vojenství 2, 2003, s. 289–290.

¹⁷ KALHOUS, R. *Budování armády*. Praha 1936, s. 176.

¹⁸ Tamtéž, s. 177.

života. V poslední květnový den téhož roku komise pod vedením samotného ministra národní obrany Otakara Husáka (v úřadu 1920–1921) vydala rozhodnutí, jež hovoří za vše. Případ označila za politováníhodný a především za výsledek sporu francouzské a rodící se domácí československé doktríny. Rudolfa Kalhouse označila za důstojníka velmi schopného, iniciativního a důsledného, který v tehdejšímu chaosu vykonal cennou práci pro rodící se armádu.

Závěr

Kalhousův příklad je výmluvný v mnoho ohledech. Demonstruje však v první řadě přítomnost domácího myšlení o válce od samotných počátků Československa a především to, že samostatnost nebyla od našich zahraničních spojenců vítána. Spor generála Pellého s revoltujícím československým podplukovníkem měl i dopady na legislativně-právní vymezení branné povinnosti a tím i na brannou koncepci mladého státu. Na podzim roku 1919 totiž vznikly dva návrhy branného zákona a to jeden od francouzského náčelníka hlavního štábu a druhý právě z pera podplukovníka Kalhouse. Oba návrhy se lišily ve stanovení počtů branné moci a v určení délky prezenční služby. Kalhousově verzi neprospělo to, že ji podporovala skupina československých důstojníků, kteří svou odbornou dráhu započali již ve službách Rakousko-Uherska. Kritizovali zejména fakt, že delší prezenční služba sice zvýší o něco početní stavby mírové armády, avšak v reálné situaci to nijak zásadně neovlivní schopnost bránit se jakémukoliv cizímu vpádu. Proto měla být pozornost věnována především předvojenské přípravě, zvýšení kázně a morálky vojáků v souvislosti s odstraněním národnostních problémů a zejména přípravě na kvalitně provedenou mobilizaci. V Kalhousově pojetí se přidaná hodnota z prodloužení délky služby nemohla rovnat přínosu práce mladých mužů sice v civilním sektoru, ale zato pro obranné účely.¹⁹ Generál Pellé získal přesto v březnu 1920 při parlamentní debatě Národní shromáždění pro svou verzi,²⁰ což jen potvrdilo míru francouzského vlivu na budování obrany státu a jeho armády. To ovšem, v celkovém kontextu, nijak nezmenšuje francouzské zásluhy o vznik samostatného Československa a odbornou pomoc při vytváření jeho základní obranyschopnosti.

JUDr. et PhDr. Stanislav Polnar, Ph.D. et Ph.D.

Katedra vojenského umění

Univerzita obrany, FVL

Kounicova 65

602 00 Brno-střed

Česká republika

e-mail: standa.polnar@centrum.cz

¹⁹ KOLDINSKÁ, M. – ŠEDIVÝ, I. *Válka a armáda v českých dějinách: sociohistorické črty*. Praha 2008, s. 153–154.

²⁰ BŘACH, R. *Úvahy představitelů francouzské vojenské mise z let 1919–1925 o úloze Československa v různých variantách konfliktu*. Historie a vojenství 2, 2003, s. 291.